

SOCIJALNO PEDAGOŠKI PROGRAMI: UVJET ZA KOMUNIKACIJU IZMEĐU STRUKE I JAVNOSTI

Ljiljana Mikšaj-Todorović

Aleksandar Buđanovac

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

Zagreb

SAŽETAK

Današnje djelovanje socijalnih pedagoga u različitim resorima kao što su pravosuđe, socijalna skrb, zdravstvo, unutarnji poslovi, prosvjeta i nevladine organizacije rad s osobama s poremećajima u ponašanju svih dobnih kategorija, te rad u svim područjima aktivnosti, od primarne prevencije preko različitih oblika tretmana do poslijetretmanskog prihvata, dovodi do opasnosti od gubitka granica identiteta struke.

Među različitim načinima kojima je moguće bolje pojasniti identitet socijalno pedagoške struke, u ovom se članku autori detaljnije osvrću na potrebu za programiranjem socijalno pedagoškog rada na svim područjima i razinama, te daju minimalne elemente koje bi takvi programi trebali sadržavati. Predložen je model uklapanja socijalno pedagoških programa u zajednički sustav kojim se struka bolje prezentira u profesionalnoj i široj javnosti.

Osim toga, dan je i prikaz odabranih programa koji zadovoljavaju postavljene kriterije.

Ključne riječi: socijalna pedagogija, program,

1. UVOD

U počecima profiliranja socijalno pedagoške struke u našoj zemlji, njena je djelatnost bila pretežno usmjerena na populaciju mladih, i to u okviru institucionalnog tretmana.

U današnje vrijeme, svjedoci smo proboja struke u različite resore, kao što su pravosuđe, socijalna skrb, zdravstvo, unutarnji poslovi, prosvjeta i nevladine organizacije. Dobne populacije s kojima se radi različite su - od najmlađe do odrasle dobi. Osim institucionalnog tretmana, socijalni pedagozi danas se bave primarnom prevencijom poremećaja u ponašanju, izvaninstitucionalnim oblicima tretmana, sudjeluju u dijagnostici, dokazivanju kaznenih djela, prikupljanju informacija i njihovom integriranju čime pridonose sudskim odlukama, itd.

Polje djelovanja socijalnih pedagoga je, dakle, vrlo široko. Temeljem svega navedenog nema nikakve sumnje da socijalni pedagozi obavljaju velik i značajan posao u kojem često vjerojatno imaju

i uspjeha. Međutim, nema dovoljno dokumentiranih dokaza o djelotvornosti njihovog rada, što otežava kako njihovu međusobnu stručnu komunikaciju, tako i komunikaciju s javnošću. Samim time, otežana je i komunikacija s organima vlasti, kojima treba pružiti argumente o uspješnosti rada, kako bi imali razloga za snažniju potporu socijalno pedagoške djelatnosti.

Istovremeno uz širenje polja djelovanja struke uslijed neprekidno rastućih potreba društva, razvija se i širi i edukacija socijalnih pedagoga. U povijesti Odsjeka za poremećaje u ponašanju, nastavni programi mijenjali su se ponekad zbog zahtjeva prakse, a ponekad zbog anticipiranja potrebe za razvojem novih područja studija. Tako danas socijalni pedagozi koriste znanja psihologije, pedagogije, kriminologije, penologije, sociologije, neurologije, anatomije, itd. Uvedeni su novi kolegiji koji se bave tematikom prevencije poremećaja u ponašanju i tretmanom ovisnosti, a dolazi i do ozbiljnijih priprema za rad socijalnih pedagoga na izvršenju mjere upozorenja - uvjetne osude sa

zaštitnim nadzorom (Kazneni zakon, narodne novine, 110, Zagreb, 21.10. 1997.), čime se djelokrug aktivnosti još više širi.

S jedne strane, dodiplomski studij osposobljava socijalne pedagoge za tako široko djelovanje u socijalnom polju; s druge strane, kada se socijalni pedagozi zaposle u određenom resoru rađeći na specifičnim problemima sa specifičnom populacijom, implicitno dolazi do njihove neformalne specijalizacije, pa se u načinu rada i razmišljanja približavaju načinu razmišljanja socijalnih pedagoga koji rade u tom segmentu, ali još i više načinu razmišljanja i rada drugih, ponekad dominantnih stručnjaka na tom području (pravnika, psihologa, psihijatarata...). Nažalost, trenutačno ne postoje formalne specijalizacije socijalnih pedagoga za pojedine segmente rada (iako su one u dugoročnom planu).

Uz ove probleme, postoji još jedan: usprkos svemu navedenom, stječe se dojam da socijalno pedagoška struka nije dovoljno prepoznata i priznata u našem društvu. Njega potvrđuju i činjenice da socijalni pedagozi rijetko zauzimaju važnije pozicije u hijerarhiji stručnog djelovanja, premalo su prisutni u medijima, opća javnost ima vrlo nejasnu sliku o tome tko je socijalni pedagog, i druge.

Povećanje interdisciplinarnosti dovodi do opasnosti od gubitka identiteta struke - ukoliko se struka bavi tako širokim područjem, teško je precizirati tko su socijalni pedagozi, za razliku od socijalnih radnika, psihologa, pedagoga, itd.

Postoje različiti načini za pojašnjavanje identiteta struke i njeno predstavljanje, primjerice:

- produciranje više stručnih i preglednih radova koji će se baviti promišljanjem struke
- produciranje publikacija različitih vrsta koje obrađuju pojedine segmente socijalno pedagoškog rada na pojedinom području
- izrada socijalno - pedagoškog pojmovnika i rječnika
- izrada etičkog kodeksa socijalnih pedagoga
- organizacija djelotvornije strukovne udruge koja će zastupati interese struke i razvijati strategije njena predstavljanja
- formiranje jedinstveno strukturiranih socijalno pedagoških programa, što je ujedno i tema ovoga rada.

2. SOCIJALNO PEDAGOŠKI PROGRAMI

Na ovome mjestu nije potrebno detaljno elaborirati važnost programiranja socijalno pedagoške djelatnosti. Dovoljno je napomenuti samo to da

bilo koja aktivnost bilo u kojoj struci može imati učinka samo ako je dobro osmišljena i strukturirana. Stihijski pokušaji rada rezultiraju stihijskim ishodima. U takvim uvjetima, učinci rada ovise o nizu sistematskih ili nesistematskih čimbenika, koji su u svakom slučaju nekontrolirani. Rad može biti slučajno uspješan ili neuspješan, a njegov je ishod nepoznat sve do samoga kraja.

Programiranjem rada u najvećoj mogućoj mjeri smanjuje se vjerojatnost takvih neizvjesnih ishoda. Radi se o strukturiranoj aktivnosti, eksplicitno dokumentiranoj, koja neutralizira nejasnoće u komunikaciji među svim sudionicima, podložna je praćenju tijeka i načina rada, te njegovu evaluiranju u različitim vremenskim točkama, uključujući i krajnju. Time se omogućuje ne samo utvrđivanje završne uspješnosti rada, već i njegovo potencijalno reprogramiranje u pojedinim vremenskim točkama, ukoliko se za to ukaže potreba.

Programiranjem se uvodi ravnoteža između intuitivnog reagiranja i primjene znanja i vještina te subjektivne percepcije s jedne strane i profesionalnog distanciranja, te promišljanja i objektiviziranja cjelokupnog rada s druge strane. Drugim riječima, djelatnici čije su aktivnosti programirane nisu prepušteni isključivo vlastitom iskustvu i "zdravom razumu" (čiju potencijalnu vrijednost ne treba nikako zanemariti), već imaju i objektivni okvir koji definira njihov rad, pomažući im u donošenju odluka.

U današnjem trenutku, kada bilježimo porast društveno neprihvatljivih ponašanja svih dobni skupina, što se u krajnjoj konzekvenci manifestira u povećanju broja naročito društveno opasnih kaznenih djela malodobne i punoljetne populacije, a da istovremeno nije prisutan odgovarajući porast interesa za osmišljavanje socijalno pedagoških strategija za suzbijanje tih ponašanja, od najveće bi važnosti bilo prihvaćanje i opća primjena ideje o programiranju socijalno pedagoškog rada na svim razinama. Srećom, optimizam potiče nedavno osnivanje vladinog Povjerenstva za prevenciju poremećaja u ponašanju, čiji se rad temelji na socijalno pedagoškom pristupu, i u dogledno vrijeme trebao bi pružiti rezultate (Odluka o osnivanju Povjerenstva Vlade Republike Hrvatske za prevenciju poremećaja u ponašanju djece i mladeži i zaštitu djece s poremećajima u ponašanju, 1997).

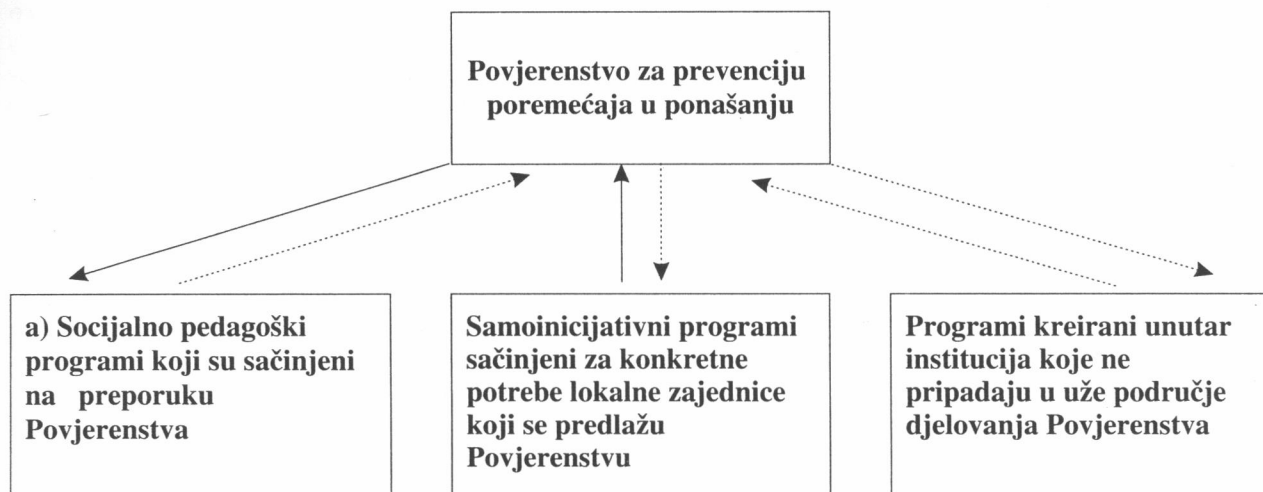
Nažalost, Povjerenstvo nema izvršne ingerencije, već je njegova funkcija savjetodavne prirode, što znači da Vladi ili određenim institucijama na različitim razinama može dati samo preporuke (smjernice) za djelovanje. Mišljenja smo da bi proširenje njegovih ingerencija bio nužan preduvjet za bolju učinkovitost, jer bi ono moglo zajedno sa stručnjacima na terenu, osmišljavati programe rada, koordinirati ih i supervizirati.

Poticanje i podržavanje razvoja socijalno pedagoških strategija i, u njihovom okviru, kreiranja programa, trebala bi biti jedna od glavnih djelatnosti ovoga Povjerenstva.

Interakcija između spomenutog Vladinog tijela i institucija u kojima se problematikom poremećaja u ponašanju bave socijalni pedagozi mogla bi se prikazati sljedećom shemom:

nosti i potencijalnog usvajanja programa u drugim istorodnim institucijama kad se radi o institucionalnim programima, odnosno drugim teritorijalnim područjima, ako se radi o primarnoj prevenciji.

Povjerenstvo brine o evaluaciji prihvaćenih programa, angažirajući odgovarajuće znanstvene institucije, te o prezentaciji sheme (mozaika) programa stručnoj, ali i široj javnosti, zajedno s pos-

Programi pod a) spadaju u područje primarne i tercijarne prevencije te sekundarne u slučaju vaninstitucionalnih mjera, ovisno o tome tko će ih izvoditi.

Povjerenstvo inicira kreiranje programa, postavlja minimum potrebnih elemenata te naputke za njihovu izvedbu. Izvoditelji kreiraju pojedine programe prema naputcima, a Povjerenstvo ih evaluira i uklapa u mozaik srodnih programa.

Programi pod b) spadaju u područje primarne i tercijarne prevencije te sekundarne u slučaju vaninstitucionalnih mjera, ovisno o tome tko će ih izvoditi.

Kreiranje socijalno pedagoških programa iniciraju pojedini djelatnici (institucije iz prakse), s obzirom na stanje u lokalnoj zajednici i specifične potrebe, te prezentiraju osmišljene programe Povjerenstvu, koje ih, ukoliko zadovoljavaju postavljene uvjete po pitanju strategije rada i strukture programa, također uklapa u sustav programa.

Programi pod c) spadaju u resor unutarnjih poslova kad se radi o primarnoj prevenciji i pravosuda, kad se radi o sekundarnoj prevenciji (institucionalni tretmani u okviru kaznenih i odgojnih institucija).

Ovu kategoriju programa kreiraju socijalni pedagozi iz navedenih resora, te ih prezentiraju Povjerenstvu u svrhu njihova predstavljanja jav-

tignutim rezultatima. Na taj način cjelokupna socijalno pedagoška djelatnost skupljena je na jednom mjestu čime se otvaraju mogućnosti razmjene iskustava između praktičara i vršenja meta-analiza kojima se utvrđuju opće zakonitosti u vezi djelotvornosti programa.

Bez obzira u kakvom je odnosu pojedini socijalno pedagoški program prema Povjerenstvu, on kao cjelina zadržava autonomiju u kreiranju strategije programa, njegove provedbe i evaluacije. Od posebne je važnosti autonomija u prezentiranju programa, ne samo u okviru stručnih publikacija, radi bolje komunikacije između stručnjaka, već i u drugim medijima, radi prisutnosti programa u javnosti, što bi zasigurno imalo dalekosežnije pozitivne posljedice.

3. MINIMUM ELEMENATA SOCIJALNO PEDAGOŠKIH PROGRAMA

Svaki socijalno pedagoški program, bilo da je usmjeren na primarnu prevenciju, korekciju poremećaja u ponašanju, ili poslijetretmansku reintegraciju u zajednicu, trebao bi imati minimum zajedničkih elemenata koji pružaju osnovni okvir za uključivanje specifičnih socijalno pedagoških sadržaja koji program i čine upravo socijalno pe-

dagoškim. Time se unificira formalna struktura programa, što ih čini usporedivima, a to, pak, olakšava njihovo vrednovanje. Naravno, minimum zajedničkih elemenata u skladu je s općepoznatim standardima iz područja koja pokrivaju psihosocijalno djelovanje (socijalna pedagogija, psihologija, pedagogija, socijalni rad).

Ti su elementi sljedeći:

1. Naziv programa
2. Tvorac programa
3. Izvoditelj programa
4. Analiza problema
5. Ciljevi programa (dugoročni i kratkoročni)
6. Ciljna skupina (korisnici), lokacije.
7. Strategija izvođenja
8. Anticipacija mogućih problema
9. Aktivnosti programa
10. Evaluacija programa
11. Prezencija programa u javnosti

Zahtjeve koje postavlja svaki od jedanaest elemenata može ispuniti svaki socijalni pedagog, bez obzira radi li na prevenciji poremećaja u ponašanju, korekciji ponašanja, prevenciji recidivizma, bez obzira na dob populacije s kojom radi, radi li s pojedincem ili skupinom, te radi li samo s klijentom/klijentima i/ili socijalnom zajednicom koja ih okružuje.

Sve ove točke dovoljno su široke za sve specifičnosti pojedinih populacija, a dopuštaju potrebne modifikacije i prilagodbe.

Točke od 1. do 3. vrlo su značajne, jer program, njegov tvorac i izvoditelj ne smiju ostati anonimni. Bitno je da naziv programa u sebi sadrži atribut socijalno pedagoški. Time se ujedno osigurava da će program biti prepoznat kao takav, ali i odgovornost osoba koje svojim imenom i strukom stoje iza njega.

Faza analize problema i postavljanja ciljeva tretmana nužna je za uklanjanje konfuzije, te fokusiranje na bitno. Problemi u socijalno pedagoškoj djelatnosti su u pravilu vrlo kompleksni. Potrebno je prepoznati osnovni problem, onaj kojega se želi riješiti. Nadalje, potrebno je utvrditi na koje se elemente problema može utjecati a na koje ne; ono što američki autori nazivaju dinamički, odnosno statički kriminogeni faktori (Andrews i sur., 1990; McGuire, J., Priestley, P. 1995). Isto tako, treba ustanoviti koji su činitelji relevantni za nastanak i razvoj problema (poremećaja u ponašanju, delinkventnog ponašanja...). Na taj način, stvara se hijerarhija činitelja na koje treba djelovati. S obzirom na to, postavlja se konačni cilj programa koji se postiže kroz ostvarenje dugoročnih i kratko-

ročnih parcijalnih ciljeva.

Ciljne skupine s kojima treba raditi i lokacije rada određuju se sukladno ciljevima programa. Riječ je o institucijama, skupinama ili pojedincima za koje je prethodno utvrđeno bilo da najviše pridonose nastavku i razvoju analiziranog problema, bilo da mogu pomoći u njegovom rješavanju. Prilikom postavljanja strategije izvođenja programa biraju se konkretne skupine ili pojedinci (prema dostupnosti, voljnosti, i nizu drugih elemenata). U ovoj fazi uključeni su dogovori i konsenzus oko problema i postavljenih ciljeva i o načinu rada; određuju se vremenski rokovi za ostvarivanje pojedinih parcijalnih, kao i konačnog cilja, te dogovor o svim specifičnostima pojedinog programa. Krajnja faza strategije je dogovor o načinu praćenja ciljnih skupina (korisnika) i/ili stanja nakon postizanja krajnjeg cilja programa.

Anticipiranje mogućih problema od velikog je značaja, jer su oni najslabije točke programa, te se provjeravaju i rješavaju prve, što može utjecati na reprogramiranje i promjenu strategije.

Aktivnosti programa uključuju detaljno obrazloženje svih točaka strategije. U okviru ove točke opisuju se, između ostalog, metode koje će se primijeniti na svim ciljnim skupinama u programu, te izrada instrumentarija za praćenje učinaka tretmana bilo za interne potrebe izvoditelja, bilo za znanstvenu evaluaciju.

Evaluacija programa ne mora nužno biti znanstvena u užem smislu, ali svakako mora biti dokumentirana na način da se sustavno bilježe rezultati rada. Ukoliko program ima znanstveno - istraživačku podlogu, moguće je njegovu (ne)uspješnost provjeriti statističkim parametrima. Mišljenja smo da bi svaki socijalno pedagoški program trebao imati makar minimum kvantificiranih bilježaka kako bi bio podložan tzv. meta - analizi (specifična vrsta znanstvene analize u kojoj se sažimaju osnovni rezultati velikog broja programa).

I napokon, socijalno pedagoški programi, bilo odmah nakon osmišljavanja, bilo tijekom provedbe ili po dovršenju, moraju biti prezentirani stručnoj i široj javnosti. U prvom slučaju, oni doista osiguravaju kvalitetniju komunikaciju među samim socijalnim pedagozima jer se oni, čak i ako su dislocirani, međusobno detaljnije upoznaju s dijapazonom i načinima rada svojih kolega, a to omogućuje ne samo kvalitetniju raspravu nego i mogućnost širenja uspješnih programa u zajednici. U drugom slučaju, ukoliko se s pažljivo prezentiranim socijalno pedagoškim programima i njihovim rezultatima sustavno upoznaje i šira javnost, sigurno je da će socijalno pedagoška struka postupno čvršće formirati granice svog identiteta, te postići potrebnu prepoznatljivost i odgovarajući status u društvu.

Problematika izrade i prezentiranja socijalno pedagoških programa ovime nije iscrpljena. Ovaj rad imao je za cilj samo postavljanje okvira za sustavniji rad socijalnih pedagoga, bez ulaženja u moguće sadržaje i varijacije u izradi pojedinih programa i elaboraciju djelotvornosti pojedinih tretmanskih pristupa. To je znatno kompleksniji problem oko kojega još uvijek postoji mnogo nesuglasica među stručnjacima u razvijenim zemljama. U našoj zemlji, socijalnim pedagozima tek predstoji ozbiljnija programska orijentacija u radu.

4. PRIMJER JEDNOGA SOCIJALNO PEDAGOŠKOG PROGRAMA U RH

NAZIV PROJEKTA:

PROGRAM PREVENCIJE OBITELJSKOG NASILJA PREMA DJECI I MLADEŽI¹

NOSITELJ PROJEKTA:

Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži

TVORAC PROGRAMA:

Davora Martinjak, Dr.sc. Ljiljana Mikšaj - Todorović

ANALIZA PROBLEMA:

Prema podacima Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske, tijekom 1995., 1996. i 1997. godine evidentirano je 1355 kaznenih djela iz glave XIV i glave XVI Kaznenog zakona u kojima su žrtve bila djeca ili malodobne osobe, a počinitelji su mahom članovi njihovih obitelji. Poznato je, međutim, da su službeni pokazatelji iz područja ove problematike daleko od stvarnog broja žrtava. Različiti autori procjenjuju da je broj otkrivenih slučajeva (posebice kad je u pitanju nasilje u obitelji) tek 5 % od stvarnog kriminaliteta. To bi značilo da je u ovom trenutku nasilju u obitelji u Republici Hrvatskoj izloženo najmanje 20.000 djece i mladih. Nužno je stoga pokrenuti projekt u okviru kojeg će se direktnim djelovanjem na terenu povećati broj otkrivenih slučajeva koji potom zahtijevaju i zaštitu, a u okviru kojeg bi se razradio program s modelima prevencije obiteljskog nasilja na štetu djece i mladih.

CILJEVI PROGRAMA: (dugoročni)

- nakon provedenog projekta u trajanju od godine dana na tretiranim područjima, a u ingerenciji Državnog zavoda za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži, osnovati institucije koje će u skladu sa konkretnim pokazateljima djelovati prema programima (koji će proizići iz ovog projekta) kreira-

nim s obzirom na specifičnu problematiku

(kratkoročni)

- na odabranim područjima provesti ispitivanje informiranosti o indicijama koje upućuju na obiteljsko nasilje, te ispitivanje o motiviranosti za suradnju djelatnika policije, prosvjete i službi socijalne skrbi na rješavanju problema obiteljskog nasilja nad djecom i mladima

- aktivnim sudjelovanjem članova projektne skupine (predavanja, susreti, radionice) podići razinu informacija o indicijama koje upućuju na obiteljsko nasilje nad djecom i mladima, te razinu motiviranosti za suradnju uz objašnjenje svrhe cjelokupnog projekta

- koordiniranje i kreiranje modela suradnje naređenih djelatnika na ovoj problematici

- nakon 6 mjeseci trajanja projekta provjeriti promjene u informiranosti i motiviranosti za suradnju

- provjera konkretnih pokazatelja na terenu s obzirom na broj otkrivenih slučajeva obiteljskog nasilja nad djecom i mladima i identifikacija konkretnih teškoća vezanih za zaštitu djece i pomoći obitelji

- izrada modela prevencije obiteljskog nasilja nad djecom i mladeži

STRATEGIJA:

I. TROMJESEČJE:

- organizacijski poslovi
- odlazak projektne skupine na teren
- prva primjena upitnika
- predavanja
- izvješćivanje Državnog zavoda za zaštitu obitelji materinstva i mladeži o tijeku projekta

II TROMJESEČJE:

- susreti, radionice
- koordiniranje, oblikovanje i razvijanje modaliteta suradnje
- retestiranje
- izvješćivanje Državnog zavoda za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži o tijeku projekta

III TROMJESEČJE

- praćenje kako su dogovoreni modaliteti suradnje na otkrivanju i konkretnom djelovanju realizirani na terenu
- identifikacija konkretnih teškoća na terenu koje se pojavljuju generalno ili u pojedinim slučajevima i hitno izvješćivanje Državnog zavoda za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži radi promptnog reagiranja
- izvješćivanje Državnog zavoda za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži o tijeku projekta

1. Ovaj program nalazi se kao dokument u Državnom zavodu za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži. Sličan program sačinjen i proveden samo za područje Policijske uprave Medimurske nalazi se u radu Martinjak, D. (1998.).

IV TROMJESEČJE

- obrada podataka, interpretacija i evaluacija cjelokupnog projekta (izrada elaborata, znanstvenih i stručnih članaka)
- organizacijski i programski prijedlozi Državnom zavodu za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži o načinu njegovog uključivanja u učinkovitije otkrivanje i preveniranje
- izvješćivanje Državnog zavoda za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži o tijeku projekta

CILJNA SKUPINA, LOKACIJE, KORISNICI:

projekt će se provoditi predvidivo na područjima koja pokrivaju 4 policijske uprave (od kojih je jedna PU Medimurska)

- neposredna ciljana skupina su djelatnici policijskih uprava, škola i centara za socijalnu skrb (na svakom području oko stotinjak)
- posredna ciljana skupina su primarno obitelji u kojima se vrše neki oblici nasilja (djeca i mladi kojima je potrebna zaštita)

AKTIVNOSTI:

- projekt traje godinu dana
- identificiranje područja policijskih uprava (od kojih je jedna Policijska uprava Medimurska) na kojima će se projekt provoditi (optimalno je da osim područja koje pokriva PU Medimurska još sudjeluju tri područja koja pokrivaju policijske uprave iz različitih dijelova RH)
- organizacija (preliminarni dogovori sa Ministarstvom unutarnjih poslova, Ministarstvom prosvjete, športa i tehničke kulture, Ministarstvom rada i socijalne skrbi)
- prvi odlazak na teren; susret sa djelatnicima na terenu koji će sudjelovati u projektu; primjena "Upitnika o suradnji" i "Upitnika o indicijama"
- predavanja, susreti i radionice radi podizanja razine informiranosti o indicijama koje upućuju na obiteljsko nasilje nad djecom i mladima, te motiviranosti za suradnju
- koordiniranje, oblikovanje i razvijanje modaliteta suradnje
- izrada propagandnog materijala koji će popratiti projekt i njegova distribucija
- redovito izvješćivanje Državnog zavoda za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži o tijeku projekta nakon svakog tromjesečja
- retestiranje u svrhu provjere promjena u razini informiranosti i motiviranosti
- prikupljanje podataka vezanih na broj otkrivenih slučajeva u odnosu na razdoblje prije provođenja projekta

- identificiranje konkretnih teškoća na terenu koje se pojavljuju generalno ili u pojedinim slučajevima i hitno izvješćivanje Državnog zavoda za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži radi promptnog reagiranja

- obrada podataka, interpretacija i evaluacija cjelokupnog projekta (izrada stručnih i znanstvenih članaka i elaborata)

ANTICIPACIJA MOGUĆIH PROBLEMA:

- moguće nepristajanje na sudjelovanje na projektu od strane Ministarstva unutarnjih poslova, Ministarstva prosvjete, športa i tehničke kulture, Ministarstva rada i socijalne skrbi

- moguće aktivno ili pasivno odbijanje suradnje djelatnika na terenu

- najveći mogući problem, u slučaju da su prethodna dva riješena, koji se može očekivati je da će se po povećanju otkrivačke djelatnosti slučajeva obiteljskog nasilja nad djecom i mladima vrlo vjerojatno pojaviti nedostatak mehanizama, njihove zaštite, primjerice:

* otežano dokazivanje kaznenih djela na štetu djece i mladeži, povezano s ustezanjem od svjedočenja

* nemogućnost hitnog izdvajanja iz obitelji i smještavanja neposredno ugroženog djeteta ili maloljetnika (ponekad i zajedno s jednim od roditelja) jer nema primjerenih institucija

* nemogućnost stručnog rada s obiteljima (savjetodavne, psihoterapijske i druge vrste pomoći) kod kojih bi i to moglo pomoći da se problem ublaži i riješi, itd.

- s obzirom na posljednje navedene moguće probleme, računat će se na hitnu i direktnu pomoć Državnog zavoda za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži

EVALUACIJA PROGRAMA:

Praćenje stanja i kretanja obiteljskog nasilja nakon dovršenog programa, obrada podataka, izrada znanstvene studije i znanstvenih i stručnih radova.

PREDSTAVLJANJE PROJEKTA U JAVNOSTI:

Tijekom izvođenja programa se planira obavješćivanje svih medija na području Županije Medimurske.

Program će se predstaviti na savjetovanju "Nasilje u obitelji" u organizaciji Ministarstva rada i socijalne skrbi RH, na međunarodnom znanstvenom skupu "Policing in Central and Eastern Europe" u Ljubljani, i na drugim skupovima, te objavljivanjem u znanstvenim i stručnim publikacijama.

5. PRIMJER PROGRAMA SA SOCIJALNO PEDAGOŠKIM CILJEVIMA I NESPECIFIČNIM AKTIVNOSTIMA

NAZIV PROGRAMA:

TEHNIKA RELAKSACIJE "YOGA NIDRA" U UVJETIMA OTVORENOG KAZNENOG ZAVODA "VALTURA" - PULA²

TVORAC PROGRAMA:

Prof. Željko Brgles, doc. dr. sc Ljiljana Mikšaj-Todorović

IZVODITELJI PROGRAMA:

Prof. Željko Brgles

Supervizija: doc. dr. sc Ljiljana Mikšaj-Todorović, doc. dr. sc. Aleksandar Budanovac

ANALIZA PROBLEMA:

Program neophodnim čini nedostatan broj primjenjivih metoda i tehnika rada s osuđenim osobama koje su izravno usmjerene na transformaciju ponašanja (biopsihosocijalne strukture) osuđenika.

CILJEVI PROGRAMA: (dugoročni)

- promjena psihofizioloških stanja osuđenih osoba, pomoć pri uspostavljanju ravnoteže i harmonizacije življenja, progresivno podizanje svjesnosti tijela, preko čega se podiže svjesnost o sebi kao biopsihosocijalnoj strukturi;

- pozitivne promjene u ponašanju osuđenih osoba, stabiliziranje krvnog i srčanog tlaka sudionika programa, smanjivanje razine agresivnosti, anksioznosti, impulzivnosti osuđenika - sudionika programa, poboljšanje odnosa s drugim osuđenima, djelatnicima OKZ-a te članovima obitelji

CILJANA SKUPINA, LOKACIJE I KORISNICI:

Skupina osuđenika OKZ-a "Valtura" - Pula, oformljena po načelima dragovoljnosti osuđenika.

STRATEGIJA:

Relaksacijski programi po načelima "yoga nidre" u trajanju od 20-40 minuta, najmanje 3 puta tjedno u tromjesečnom razdoblju.

ANTICIPACIJA MOGUĆIH PROBLEMA:

Za realizaciju Programa od odsudnog je značaja omogućavanje: - provedbe relaksacije osuđenika u uvjetima OKZ-a, motivacije osuđenika an sudjelovanju u Programu i osiguravanje kontinuiteta u radu.

AKTIVNOSTI:

Odabir sudionika programa te kontrolne skupine, inicijalno testiranje eksperimentalne i kontrolne skupine (fiziološki, psihološki i sociološki prostor), provođenje programa relaksacije, tranzitno testiranje eksperimentalne i kontrolne skupine, finalno

testiranje eksperimentalne i kontrolne skupine, pravovremena obrada sakupljenih podataka, audio-video zapis svih aktivnosti, te izrada znanstvene studije.

EVALUACIJA PROGRAMA:

Obrada prikupljeni podataka u tranzitnim točkama i završnoj točki, izrada znanstvene studije, znanstvenih i stručnih članaka.

PREZENTACIJA PROGRAMA U JAVNOSTI:

Prezentacija programa na znanstvenom skupu "Rehabilitacija i inkluzija", na međunarodnom skupu o yoga tehnikama rada, objavljivanje znanstvenih studija u stručnim i znanstvenim časopisima.

Iako ovaj program upotrebljava za područje socijalne pedagogije nespecifične aktivnosti u radu s ciljanom populacijom, dva su osnovna elementa po kojima se u širem smislu može svrstati u grupu socijalno pedagoških programa:

1. Populacija na koju je usmjeren - osuđene osobe.
2. Dio ciljeva koji se nastojao postići programom - promjena ponašanja osuđenih osoba te poboljšanje odnosa s okolinom - drugim osuđenima, djelatnicima zavoda, obiteljima.

Socijalni pedagozi u svojem djelovanju ne bi trebali prezati od svladavanja i primjene svih metoda i tehnika rada koje smatraju odgovarajućima sebi i klijentima, te koje postižu pozitivne rezultate (radi se o tzv. principu prijemčivosti, opisanom kod Andrews i sur., 1990).

U slučajevima primjene sličnih nespecifičnih metoda za postizanje socijalno pedagoških ciljeva, najprimjereniji je timski rad stručnjaka različitih profila, pri čemu socijalni pedagog nadzire i osigurava postizanje socijalno pedagoških ciljeva.

LITERATURA:

1. Andrews, D.A., Zinger, I., Hoge, R.D., Bonta, J., Gendreau, P., Cullen, F. (1990): Does correctional treatment work? A clinically relevant and psychologically informed meta-analysis. *Criminology*, 28, 3, 369-399.
2. Brgles, Ž., (1996): Evaluacija programa relaksacije u otvorenom kaznenom zavodu "Valtura" - Pula. Fakultet za defektologiju Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.
3. Dujmović, Z., (1997): Opseg i kretanje kriminaliteta u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 1992 do 1997. godine. *Kriminologija i socijalna integracija*, 5, 1-2, 31-52.
4. Martinjak, D. (1998): Kreiranje i evaluacija programa rada unutar provedbenog plana djelatnosti

2. Ovaj program zajedno s dovršenom evaluacijom nalazi se u magistarskom radu Brgles, Ž., (1996), te u stručnom članku Mikšaj-Todorović, Lj., Budanovac, A., Brgles Ž. (1997).

- policije na području kazneno-pravne zaštite djece i mladeži. Magistarski rad, Edukacijsko rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb.
5. McGuire, J., Priestley, P. (1995): Reviewing "What works": Past, present and future. (U:) McGuire, J. (Ed): What works: Reducing reoffending: guidelines from research and practice. John Wiley and sons Ltd., Chicester.
  6. Mikšaj - Todorović, Lj., S. Uzelac (1991): Osnovna obilježja ispitanih oblika ponašanja. Defektologija, 27, 1, 45-70.
  7. Mikšaj-Todorović, Lj., Budanovac, A., Brgles Ž. (1997): Rehabilitacijski programi u institucijama u hrvatskoj penološkoj teoriji i praksi. Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja, Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja, 34, 1, 83-92.
  8. Odluka o osnivanju Povjerenstva Vlade Republike Hrvatske za prevenciju poremećaja u ponašanju djece i mladeži i zaštitu djece s poremećajima u ponašanju. Narodne novine, broj 139, od 23. prosinca 1997., str. 4395.

SOCIOPEDAGOGICAL PROGRAMS: NECESSARY CONDITION FOR COMMUNICATION BETWEEN THE PROFESSION AND THE PUBLIC

Summary

The present activity of social pedagogues in various fields, such as: judicatory system, welfare, public health service, internal affairs, education and non-governmental organizations, the work with persons of all ages manifesting behavioral disorders, as well as work in all fields of sociopedagogical activity, from primary preventive work over the various treatments to the post-treatment reintegration, lead to the confusion and danger of losing the clear outlines of pofession's identity.

Among various ways which can help clarify the identity of sociopedagogical profession, the authors discuss with more detail the necessity for programing of sociopedagogical work in all areas and on all levels of activity, presenting the minimal list of elements which such programs should include. The paper offers the model for inclusion of socio-pedagogical programs into the joint system for the purpose of better presentation of the profession both, to profes-sional and general public.

Apart from that, the paper also brings the review of selected programs considered to satisfy the defined criteria.